Co je filozofie? (Úvodní úvaha)

K. Jaspers na začátku svého „Úvodu do filozofie“ píše:

Co je filozofie a k čemu slouží, se chápe různě. Lidé od ní očekávají neobyčejná sdělení nebo ji lhostejně opomíjejí jako bezpředmětné myšlení. Dívají se na ni s bázní jako na významné úsilí neobyčejných lidí nebo jí pohrdají jako neužitečným hloubáním snílků. Pokládají ji za věc, která se dotýká každého, a proto by měla být v podstatě prostá a srozumitelná, nebo ji pokládají za tak obtížnou, že je beznadějné se jí zabývat. To, s čím se setkáváme pod jménem filozofie, skutečně dává příklady pro tak rozdílné soudy. (JASPERS, Karl: Einführung in die Philosophie, 1977)

Filozofii si lidé nejčastěji představují jako něco, co je sepsáno v obrovském množství knih, co pěstují filozofové na univerzitách, co je uznávanou vědou a co lze studovat. Chápeme-li filozofii takto, vidíme její *odcizenou* podobu. Filozofie opravdu může být odcizená světu a elitářská. Může se pěstovat v ústraní, ve věži ze slonoviny. Ale v tom není její smysl.

Všichni jsme už filozofovali. Už jako děti. Filozofie pro nás není v podstatě ničím novým. Filozofie začíná otázkami, které vyvstávají, když důvěrně známý každodenní svět náhle ztratí svou samozřejmost a stane se problémem. Obyčejně žijeme ve svém světě jako v dobře zařízeném domě, ve kterém se orientujeme bez jakýchkoli problémů. Když se však tato důvěrná známost stane problematickou, octneme se „jako na holé pláni“ a „někdy nemáme ani čtyři kolíky, abychom si postavili stan“ (M. Buber). Všechno se stalo nejistým.

Uveďme některé otázky tohoto druhu, otázky, jaké si kladou děti, které však jsou dobře známé každému, neboť si je každý už položil: Proč vůbec něco existuje? Jaký smysl má svět? Proč já jsem já a ne někdo jiný? Co je po smrti? Jsem svobodný a odpovědný za to, co dělám, nebo tak musím jednat? Co je spravedlnost? Filozofie se základně děje v otázkách tohoto typu.

Filozofické otázky se vlastně týkají bezprostředně každého. Proto se také každý cítí schopen a oprávněn na ně odpovídat. Zdá se, že dostatečným předpokladem k tomu je zkušenost sebe sama, vlastní lidské bytí. Každý se pokládá za kompetentního říci tu svůj názor, neboť každý ví, že utváření jeho života v neposlední řadě závisí na tom, jak si na tyto otázky odpoví. Nejsme pouhými diváky filozofického tázání, nýbrž jsme v této hře sami v sázce (G. Marcel). Proto se otázkám tohoto druhu *člověk nemůže vyhnout*, jsou pro něj *nezbytné*. Je sice možné zavírat před nimi oči a tvářit se, jako by nebyly. Ale i pak člověk v zásadě přece jen ví, že by si je měl položit. Vidíme tedy, že když filozofii vyvedeme ze slonovinové věže jejího odcizení, jeví se jako úděl člověka. Člověk je svou povahou odsouzen k filozofii.

I když otázky filozofie vyvstávají před každým člověkem původně a nově, nejsme první, kteří se těmito otázkami zabývají. Filozofické otázky mají *tradici*. V této tradici se vytvořilo, pokud jde o tyto otázky, *určité vědomí problému*, které udává našemu vlastnímu filozofování míru, standard. I když je každý odsouzen k filozofování a je k němu kompetentní, toto vědomí problému ukazuje, že filozofie se může rozvíjet na různých *úrovních*. Filozofovat lze dobře nebo špatně, diferencovaně nebo nediferencovaně. Filozofování se lze ve zcela určitém smyslu *naučit*. To však je možné pouze tak, že se člověk zúčastní dialogu, který vedli filozofující lidé od počátků naší kultury. Odcizenou podobu filozofie je nutno probudit k životu tím, že ji začleníme do vlastního filozofování. V minulém filozofování je třeba odhalit problémy vlastního filozofování. Právě o to zde jde.

Původ jména

Slovo „filozofie“ pochází z řečtiny. Sloveso „filein“ znamená „milovat“, „sofia“ označuje nejprve jakoukoli zručnost nebo obratnost, ale posléze zvláště vědění, poznání, především vyšší vědění, jež zahrnuje ctnost a umění žít. Jménem „sofos“ se označuje nejprve ten, kdo je zdatný v povolání a v životě, a pak především ten, kdo je „moudrý“. „Filozofie“ se proto nejčastěji překládá jako „láska k moudrosti“.

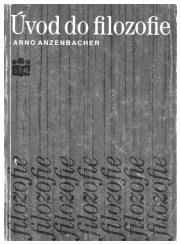

citované z ANZENBACHER, A.: *Úvod do filozofie*, SPN, Praha 1991, s. 15-16.

Otázky k textu:

1. Čím sa začína filozofia? V ktorých situáciách sa to stáva?
2. Koho sa týkajú filozofické otázky? Kto je schopný a oprávnený na nich odpovedať?
3. **Na čom závisí utváranie ľudského života?**
4. Sme len divákmi filozofického pýtania sa a odpovedania?
5. Môže sa človek vyhnúť filozofickým otázkam?
6. Sme prví, ktorí sa filozofickými otázkami zaoberajú? Čo majú filozofické otázky?
7. Dá sa filozofovať len dobre?